

दृश्य कलेच्या क्षेत्रात महत्वाचे योगदान देणाऱ्या
नामवंत व जेष्ठ कलाकारांना "वासुदेव गायत्रोडे
कला जीवन गौरव पुरस्कार" प्रदान करण्यासाठी
कलाकारांची निवड करण्याकरिता निकष विहित
करण्याबाबत.

महाराष्ट्र शासन
उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग
शासन निर्णय क्र. एडीआर - २०१९/प्र.क्र.१४/तांशि ६,
मंत्रालय, विस्तार भवन, मादाम कामा मार्ग,
हुतात्मा राजगुरु चौक, मुंबई - ४०० ०३२.
दिनांक : - ०२ जानेवारी, २०२०.

प्रस्तावना :-

महाराष्ट्र राज्याला कलेचा समृद्ध वारसा लाभला आहे. दृश्यकलेचे शिक्षण देणारी भारतातील पहिली संस्था सर ज.जी. कला महाविद्यालयाच्या स्वरूपात, सन १८५७ या वर्षी मुंबई येथे स्थापन झाली. राज्यातील कलाकारांनी कला क्षेत्रात राष्ट्रीय तसेच, आंतरराष्ट्रीय स्तरावर लौकीक प्राप्त केला आहे.

०२. दृश्य कलेच्या क्षेत्रात महत्वाचे योगदान देणाऱ्या नामवंत व जेष्ठ कलाकारांचा यथोचित सन्मान करण्यासाठी "कै.वासुदेव गायत्रोडे कला जीवन गौरव पुरस्कार" देण्याची घोषणा मा.मंत्री, वित्त व नियोजन यांनी राज्याचा सन २०१९-२० चा अर्थसंकल्प सादर करताना आपल्या अर्थसंकल्पीय भाषणामध्ये केली आहे. त्यानुसार सदर पुरस्काराकरिता सुयोग्य नामवंतांची निवड करण्यासाठी निकष विहित करण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती, त्याअनुषंगाने पुढीलप्रमाणे निर्णय घेण्यात येत आहे.

शासन निर्णय:-

राज्यात दृश्य कला क्षेत्रात सातत्यपूर्ण आणि निष्ठेने कार्य करणाऱ्या जेष्ठ कलाकारांना "वासुदेव गायत्रोडे कला जीवन गौरव पुरस्कार" दरवर्षी प्रदान करण्यास मान्यता देण्यात येत आहे. सदर पुरस्काराचे स्वरूप रु.५.०० लक्ष फक्त (अक्षरी रूपये पाच लाख फक्त), स्मृतीचिन्ह आणि सन्मानपत्र असे राहील. सदर पुरस्कार दृश्यकलेच्या खालील क्षेत्रातील एक जेष्ठ व नामवंत कलाकार यांना दरवर्षी व क्रमनिहाय प्रदान करण्यात येईल:-

१. रेखा व रंगकला विभाग.
२. शिल्पकला विभाग.
३. उपयोजित कला विभाग.
४. कला व शिल्प विभाग. (अंतर्गत गृहसजावट, वस्त्रकाम, मातकाम, धातूकाम)

क्रमनिहाय येणाऱ्या संबंधित कला विभागात पुरस्कारासाठी कलाकार यांची निवड न झाल्यास त्यानंतरच्या क्रमावरील विभागातील कलाकारांचा पुरस्कारासाठी विचार करण्यात येईल.

या पुरस्काराकरिता विहित केलेल्या अटी, शर्ती तसेच शोध समिती व राज्यस्तरीय निवड समिती यांची रचना व पुरस्कार निवड प्रक्रियेचे वेळापत्रक यांचा तपशील या शासन निर्णयासोबत जोडलेल्या परिशिष्ट "अ" प्रमाणे राहील.

०२. पुरस्कारासंदर्भातील राज्यस्तरीय निवड समितीचा निर्णय अंतिम असेल. विशिष्ट परिस्थितीत एखाद्या कलाकारास प्रदान करण्यात आलेला पुरस्कार योग्य कारण दर्शवून रद्द करण्याचा अधिकार शासनास राहील. तसेच, सदरचा पुरस्कार विभागून देण्यात येणार नाही.

०३. या प्रयोजनासाठी होणारा खर्च, “मागणी क्रमांक-डब्ल्यू-४, २२०५-कला व संस्कृती, १०१-ललित कला शिक्षण,(०१)- कला संचालनालय, (०१)(०१) कला संचालनालय (अनिवार्य) २२०५००१९, ५०-इतर खर्च” या लेखाशिर्षाखाली उपलब्ध अर्थसंकल्पीय तरतूदीमधून भागविण्यात यावा.

सदर शासन निर्णय महाराष्ट्र शासनाच्या www.maharashtra.gov.in या संकेतस्थळावर उपलब्ध करून देण्यात आला असून त्याचा संकेताक २०२००१०२१४३१२७०१०८ असा आहे. सदर आदेश डिजीटल स्वाक्षरीने साक्षांकित करून काढण्यात येत आहे.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(सतिश ज. तिडके)
उप सचिव, महाराष्ट्र शासन

प्रति,

१. मा.राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मलबार हिल, मुंबई.
२. मा.मुख्यमंत्र्यांचे अपर मुख्य सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
३. मा.मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
४. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानसभा, विधानभवन मुंबई.
५. मा.विरोधी पक्षनेता, विधानपरिषद, विधानभवन मुंबई.
६. मा.राज्य मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण यांचे खाजगी सचिव, मंत्रालय, मुंबई.
७. सर्व सन्माननीय विधानपरिषिद व विधानसभा सदस्य.
८. महालेखापाल, महाराष्ट्र (लेखा व अनुज्ञेयता), महाराष्ट्र १ / २, मुंबई/नागपूर.
९. महालेखापाल (लेखा परिक्षा), महाराष्ट्र १ / २, मुंबई / नागपूर.
१०. सर्व सह / उप सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, मंत्रालय, मुंबई.
११. मा.मुख्य सचिव यांचे वरिष्ठ स्वीय सहायक.
१२. सचिव, उच्च व तंत्र शिक्षण यांचे स्वीय सहायक, मंत्रालय, मुंबई.
१३. कला संचालक, कला संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई
१४. निवासी लेखा परिक्षा अधिकारी, मुंबई.
१५. अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई
१६. निवड नस्ती (तांशि ६).

परिशिष्ट “अ”

वासुदेव गायतोडे कला जीवन गौरव पुरस्कार योजनेच्या अटी, शर्ती व समित्या
(शासन निर्णय क्र. एडीआर - २०१९/प्र.क्र. ९४/तांशि ६ दिनांक ०२ जानेवारी, २०२० चे परिशिष्ट)

अ) पुरस्कारासाठी अटी व शर्ती :-

१. सदर व्यक्तीचे महाराष्ट्रात किमान १५ वर्षे वारस्तव्य असावे.
२. त्याच्या वयाची ६० वर्षे पूर्ण झालेली असावी.
३. फौजदारी कारवाईत शिक्षा झालेली नसावी तसेच, पोलीस ठाण्यामध्ये त्यांच्यावर गुन्हा दाखल नसावा.
४. यापुर्वी हा पुरस्कार प्राप्त झालेली व्यक्ती पुन: पुरस्कार मिळण्यास पात्र ठरणार नाही.

ब) पुरस्कारार्थी निवडीकरिता खालील निकष क्रमवार विचारात घेण्यात येतील:-

१) एकल प्रदर्शने:- गुण-२०

राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर भरविलेल्या प्रदर्शनांची संख्या तसेच प्रदर्शनाचे दश्यकला क्षेत्रातील योगदान या बाबी लक्षात घेण्यात येतील.

२) दश्य कलेतून सामाजिक व शैक्षणिक योगदान:- गुण-२०

कलाकाराने दश्य कलेच्या माध्यमातून विविध सामाजिक व शैक्षणिक उपक्रम राबवून अथवा संशोधनाद्वारे, दश्य कलेच्या माध्यमातून, समाजाच्या व शैक्षणिक क्षेत्राच्या विकासासाठी दिलेले योगदान विचारात घेण्यात येईल.

३) दश्य कलेवरील लिखाण:- गुण-२०

कलाकाराने दश्य कलेचा प्रचार व प्रसारासाठी, दश्य कला क्षेत्राच्या विकासासाठी, दश्य कलेची परंपरा व वारसा टिकवून ठेवणे व जतन करण्यासाठी विविध माध्यमाद्वारे केलेले लिखाण, प्रचार-प्रसार या बाबी विचारात घेण्यात येतील.

४) पुरस्कार:- गुण-१०

राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय दर्जा प्राप्त संस्था/प्राधिकरण यांच्याकडून राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर आयोजित केलेल्या प्रदर्शनांमध्ये, स्पर्धामध्ये प्राप्त झालेल्या पुरस्कारांची संख्या व केलेली उल्लेखनीय कामगिरी विचारात घेण्यात येईल.

५) सन्माननीय निमंत्रित प्रदर्शने:- गुण-१०

राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावर भरविलेल्या निमंत्रित प्रदर्शनांची संख्या तसेच प्रदर्शनाचे दश्यकला क्षेत्रातील योगदान विचारात घेण्यात येईल.

६) दश्य कलाकृती सन्माननीय ठेवा/जतन:- गुण-१०

राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय कला वस्तुसंग्रहालयाने अमूल्य ठेवा म्हणून जतन केलेल्या कलाकृतींची संख्या तसेच कला वस्तुसंग्रहालयाची दश्य कला क्षेत्रातील योग्यता या बाबी विचारात घेण्यात येतील.

७) समीक्षणात्मक दखल:- गुण-१०

कलाकाराच्या कलेची व कला क्षेत्रातील योगदानाची राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील कला समीक्षकांकडून घेण्यात आलेली दखल व समीक्षकांच्या दृष्टीकोनातून कलाकाराचे कलेतील योगदान विचारात घेण्यात येईल.

क) या पुरस्कारासाठी सुयोग्य कलाकार यांची निवड करण्याकरिता खालीलप्रमाणे शोध समिती गठीत करण्यात येत आहे:-

१) कला संचालक, कला संचालनालय, महाराष्ट्र राज्य, मुंबई	अध्यक्ष
२) अधिष्ठाता, सर ज.जी.कला महाविद्यालय, मुंबई	सदस्य
३) अधिष्ठाता, सर ज.जी.उपयोजित कला महाविद्यालय, मुंबई	सदस्य
४) अध्यक्ष, बॉम्बे आर्ट सोसायटी, मुंबई	अशासकीय सदस्य
५) दृश्य कला क्षेत्रातील शासनाचा पुरस्कारप्राप्त ज्येष्ठ कलाकार	अशासकीय सदस्य
६) कला उपसंचालक (प्रशा.),कला संचालनालय,महाराष्ट्र राज्य, मुंबई	सदस्य सचिव

सदर शोध समिती, सुयोग्य कलाकार यांची या पुरस्कारासाठी शासनास शिफारस करण्यासाठी कलाकारांचा शोध घेऊन त्यांच्याकडून परिचय पत्र प्राप्त करून घेईल. अटी,शर्ती व निकषांची पुर्तता करणाऱ्या कलाकाराची पुरस्कारासाठी शिफारस करण्यात येईल.

ड) शोध समितीच्या शिफारशी विचारात घेऊन पुरस्कारासाठी सुयोग्य कलाकार यांची निवड करण्यासाठी खालीलप्रमाणे राज्यस्तरीय निवड समिती गठीत करण्यात येत आहे:-

१) मा.मंत्री, उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन	अध्यक्ष
२) मा.राज्यमंत्री,उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग, महाराष्ट्र शासन	उपाध्यक्ष
३) अपर मुख्य सचिव/प्रधान सचिव/सचिव,उच्च व तंत्र शिक्षण विभाग	सदस्य
४) कला संचालक,कला संचालनालय,महाराष्ट्र राज्य,मुंबई	सदस्य सचिव

इ) या पुरस्कारासाठी दरवर्षी सुयोग्य कलाकार यांची निवड करण्यासाठी खाली नमूद केलेल्या वेळापत्रकानुसार विहित कालावधीमध्ये निवड प्रक्रीया राबविणे आवश्यक राहील. तथापि, या वेळापत्रकामध्ये आवश्यकतेनुसार बदल करण्याचे अधिकार शासनास राहतील.

पुरस्कार निवड प्रक्रियेचे वेळापत्रक:-

अ.क्र.	कार्यक्रम	मुदत
१	कला संचालनालयाच्या स्तरावरील शोध समितीची बैठक आयोजित करणे.	दि.१ ते ३१ जुलै
२	शोध समितीचा प्रस्ताव शासनास सादर करणे.	दि.१५ ऑगस्ट पर्यंत
३	राज्यस्तरीय निवड समितीची बैठक आयोजित करणे.	दि.१५ सप्टेंबर पर्यंत
४	पुरस्कार जाहीर करणे .	दि.२ ऑक्टोबर रोजी
५	पुरस्कार वितरण सोहळा.	महाराष्ट्र राज्य कला प्रदर्शनाच्या (कलाकार विभाग) उदघाटन समारंभामध्ये.